HET CUYPERS GENOOTSCHAP

Stichting tot behoud van het negentiende- en twintigste-eeuwse cultuurgoed in Nederland

Aan: het dagelijks bestuur van de
Stadsdeelcommissie Zuid
Postbus 74019
1070 BA Amsterdam

Amsterdam, 29 augustus 2024

Onderwerp: aanvraag aanwijzing Hemonylaan 22
tot gemeentelijk monument

Geacht Bestuur,

De Stichting Cuypersgenootschap verzoekt u, om vanwege de te verwachten aanwezige historische interieurensembles, Hemonylaan 22 (Kad. Sectie R., no. 6079 (oud Sectie R, no. 2803), conform de bepalingen uit de vigerende Erfgoedverordening, aan te wijzen tot gemeentelijk monument.

Oprichting en bewoning

Het herenhuis Hemonylaan 22 (orde 3) is in 1884 gebouwd door timmerman Nicolaas van der Linden aan het laatste stuk van de Zaagmolensloot, dat toen de naam Hemonykade droeg. Opdrachtgever was zijn stiefzoon Gerardus Franciscus Franken (1859-1908), commissionair in effecten bij de firma F. Glasbergen J.Hzn., met Charles Straub, 'geëmployeerde a/d Grootboeken der Nationale Schuld', die mede-eigenaar van het perceel was. Straub bewoonde het bovenhuis van Hemonylaan tot 1901; Franken heeft het pand echter nooit bewoond en deed zijn aandeel na enkele jaren over aan Straub. Een van de huurders van het benedenhuis was architect Adolf Daniël Nicolaas van Gendt (1870-1932), die hier woonde van 1898 tot 1907. Straub verkocht het pand in 1915 aan de Joodse procuratiehouder en 'koopman in sponsen en zeemleer' Harmannus (Herman) Michael van Rijn (1879-1943), die het op 6 april 1915 met zijn echtgenote Jansje (Jeannette) Speijer (1887-1943) betrok. Jansje Speijer was de schoonzus van de bekende Joodse architect Harry Elte (1880-1944) en het is dan ook geen toeval dat hij in 1922 de opdracht kreeg om het pand ingrijpend te verbouwen. Het echtpaar Van Rijn-Speijer, gehuwd in 1907, heeft de verbouwing vermoedelijk ter gelegenheid van hun 15-jarig huwelijksjubileum laten uitvoeren. Jansje was een dochter van Hartog Speijer en Eva van Kamerik. Voor Hartog Speijer bouwde Elte in 1916-1917, samen met zijn toenmalige compagnon Gerard F. Mastenbroek, het bedrijfspand Achtergracht 17-19 voor diens groothandel in sponzen en zeemleer en ontwierp hij in 1922 in opdracht van de weduwe zijn spectaculaire grafmonument op de Joodse begraafplaats in Muiderberg. Het gezin Van Rijn-Speijer bewoonde het pand tot hun gedwongen verhuizing naar het Joodse getto in de Transvaalbuurt, waarna het gezin via Westerbork naar de vernietigingskampen werd gedeporteerd en vermoord; Harmannus en Jansje op 17 september 1943 in Auschwitz, de jongste zoon Jacob (geb. 1910) op 16 juli 1943 in Sobibor; de oudste zoon Henri Jacob (geb. 1908) stierf op 23 maart 1945 in Dachau. Na de oorlog wordt een broer van Harmannus, Jacob van Rijn (1882-1967), eigenaar van het woonhuis. In 1948 betrekt hij met zijn echtgenote Toni Weinberg (1894-1966) het benedenhuis; na haar overlijden verhuist hij naar Raphaëlplein 34; een jaar later stierf hij op genoemd adres. Ook de bewoners van het bovenhuis werden tijdens de bezetting vermoord: de Joodse koopman Leendert Abraham Bronkhorst (1898-1943), die het bovenhuis met zijn gezin bewoonde van 1937 tot de gedwongen verhuizing naar het Joodse getto in de Transvaalbuurt; werd evenals het echtpaar Van Rijn op 16 juli 1943 in Sobibor omgebracht; zijn echtgenote stierf kort voor de bevrijding in Bergen Belsen, op 19 april 1945 – zoon Abraham (geb. 1921) overleefde als enige bewoner van het huis de oorlog.

Secretariaat Cuypersgenootschap, afd. Amsterdam: D. Mulder / Van Ostadestraat 400-1 / 1074 XB Amsterdam / 06 1452 6991 / davmulder@gmail.com
website: www.cuypersgenootschap.nl / e-post: secretaris@cuypersgenootschap.nl
IBAN-rek.nr. NL34 INGB 0004 3323 98 Druten / Kamer van Koophandel voor Limburg nr. 14110072

Beschrijving

Het pand Hemonylaan 22 is een woonhuis met beneden- en bovenwoning, op rechthoekige plattegrond met een uitbouw aan de linkerzijde tegen de achtergevel. Het pand bestaat uit souterrain, begane grond of bel-etage, eerste en tweede verdieping en zolderverdieping onder een afgewolfd zadeldak met dakkapel aan de voorzijde. De plattegrond heeft een tweebeukige opzet, waarbij de linker beuk smaller is dan de rechter. In de smalle beuk bevinden zich de ingangen, verkeersruimten, keuken en zijkamers, in de brede de voornaamste woon- en slaapvertrekken. De gevel is opgetrokken in baksteen, met toepassing van natuursteen voor de plintbekleding, de stoep, de waterlijst op de eerste verdieping en de vensterbanken van de tweede verdieping. De witgeschilderde aanzetstukken en sluitstenen op de begane grond zijn vermoedelijk van kunststeen/cement.

Bij de verbouwing in 1922 werd, zo blijkt uit het bouwarchief, de keuken die zich in de uitbouw in het souterrain bevond, verplaatst naar de beletage en vergroot; de uitbouw werd ter plaatse van de voormalige keuken uitgebreid met een tuinkamer, met tussen deze nieuwe kamer en de bestaande achteruitbouw een trap naar de nieuwe keuken op de beletage. Voor het overige bleven de plattegronden ongewijzigd. Ook de voorgevel bleef nagenoeg ongewijzigd, met uitzondering van de nieuw aangebrachte blank gelakte houten voordeuren, met getoogd middenpaneel en subtiel snijwerk. De glas-in-loodpanelen in de bovenlichten van de vensters op de begane grond en de eerste verdieping dateren naar alle waarschijnlijkheid eveneens uit 1922. De glas-in-loodpanelen in de bovenlichten van de tweede verdieping zijn echter ouder – op stilistische gronden zijn ze rond de eeuwwisseling te dateren – en zijn daarom waarschijnlijk aangebracht na het vertrek van Straub in 1901.

Het Cuypersgenootschap heeft geen gegevens heeft over het interieur van Hemonylaan 22 en eventueel aanwezige historische afwerkingen, maar op basis van recente vondsten menen wij dat deze hoogstwaarschijnlijk wel aanwezig zijn geweest en mogelijk nog altijd in situ aanwezig zijn. Recent is op ons verzoek Honthorststraat 36 aangewezen als gemeentelijk monument. Dit pand bleek een onbekend en vrijwel gaaf interieurensemble van Elte uit 1917 te bezitten, dat zich kenmerkt door de hoge kwaliteit en verfijning van de interieurafwerkingen op de begane grond en de verdieping; dit interieurensemble is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de gerenommeerde Joodse meubelmakers- en stoffeerdersfirma Gebr. Reens, waarmee Elte veelvuldig samenwerkte. Een van de belangrijkste projecten waarbij Reens en Elte gezamenlijk betrokken waren betrof de verbouwing van het woonhuis Oosterpark 77-78 van de Joodse zakenman Julius Barmat in 1921. Een ander kostbaar interieurensemble, eveneens een gezamenlijk project van Elte en Reens, ontstaan in de periode 1916-1918, bevond zich in het herenhuis Van Eeghenstraat 163. Een toevallige archiefvondst vestigde onze aandacht op dit eveneens in het oeuvre van Elte onbekende project, maar helaas bleek het recent grotendeels verwijderd te zijn. Doordat de panden in de Van Eeghenstraat, Honthorststraat en Hemonylaan typologisch vergelijkbaar zijn (dubbel beneden- en bovenhuis) en met de kennis die thans we hebben over de ingrepen in de beide voornoemde panden in Van Eeghenstraat en Honthorststraat, is het aannemelijk dat Elte, eventueel in nauwe samenwerking met Reens, ook hier de interieurs onder handen heeft genomen. Daarbij heeft Elte, zoals hierboven is opgemerkt, eerder prestigieuze projecten voor familieleden van de opdrachtgevers uitgevoerd en was één van de beide opdrachtgevers (aangetrouwde) familie van Elte – reden waarom wij vermoeden dat ook op dit adres hoogwaardige interieurafwerkingen van zijn hand aan te treffen zullen zijn.

Op basis van voorgaande menen wij dat een onderzoek naar de eventueel aanwezige waardevolle historische interieurafwerkingen van het herenhuis Hemonylaan 22 gerechtvaardigd is. Indien inderdaad aanwezig en in goede staat aanwezig, verzoeken wij u over te gaan tot plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst.

Hoogachtend,
Het bestuur van Stichting het Cuypersgenootschap,
Namens deze,

David Mulder, bestuurslid

BIJLAGE: AFBEELDINGEN

Voordeuren van Hemonylaan 22 (1922), ontworpen door H, Elte. Het kozijn dateert uit e bouwtijd van het huis.

BIJLAGE: KADASTRALE GEGEVENS

Sectie B, Art. 2242, 3111

Sectie B, art. 2242: Gerardus Franciscus Franken, kantoorbediende & Charles Straub, ambtenaar;
-1: (B 6345, erf); dj 1885: stichting > 2;
-2: (B 6426, huis en erf), dj 1892 vervr. vrijdom en scheiding;
Sectie B, art. 3111-1: Charles Straub, geëmployeerde a/d Grootboeken der Nationale Schuld; Hemonykade

Sectie R, Art. 1150, 4302, 7968, 8207, 8636, 10516

-1150-1: Charles Straub & Cons, geëmployeerde a/d Grootboeken der Nationale Schuld; dj 1917 verkoop; uit: B 3111
-4302-1: Michael Hermanus van Rijn, procuratiehouder; dj 1944 verkoop;
-7968-1:Jacobus Gerard Cornelissen, zuiveraar; dj 1945 verkoop;
-8207-1: Gerardus Wilhelmus Theodorus Verbeek, koopman; dj 1950 overdracht;
-8636-1: Hermanus Michael van Rijn, woonplaats onbekend, beheerder B. van Rijn Heemstede > Jacob van Rijn, koopman; dj 1967 veiling;
-10516-7: n.v. Van Mourik's Huizen Maatschappij, Woerden > dj 1967 verkoop: 10595-1/10611-1